

Т. О. КОВАЛЕНКО
кандидат юридичних наук, доцент
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС У СФЕРІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА РЕЄСТРАЦІЇ СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН

Відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами¹,

важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та ЄС є зближення існуючого і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариств. Україна зобов'язалась вжити заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариств, зокрема в галузі охорони здоров'я та життя людей, тварин і рослин. Відповідно до ст. 20 Угоди про партнерство та співробітництво між Європейським Союзом та Україною, захист здоров'я та життя людей, тварин і рослин може створювати підстави для обґрунтування заборон або обмежень щодо імпорту, експорту чи транзиту товарів².

З огляду на великий експортний потенціал харчової промисловості України, важливе значення має адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції з метою створення законодавчих гарантій щодо захисту здоров'я та життя людей, тварин і рослин. Саме тому Законом України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" від 18 березня 2004 р.³ однією із пріоритетних сфер на першому етапі адаптації законодавства України до законодавства ЄС визнано охорону здоров'я та життя людей, тварин і рослин.

У науковій літературі досліджувались окремі аспекти адаптації та гар-

монізації аграрного законодавства України із законодавством ЄС, визначались особливості спільної аграрної політики Європейських Співтовариств у працях українських учених В. І. Семчика⁴, О. А. Поліводського⁵, В. М. Єрмоленка⁶, а також зарубіжних науковців – Б. М. Топорніна⁷, Є. А. Чергинця⁸, Ф. Маніє⁹, О. Белоглавека¹⁰, Л. Дюбуї і К. Блюмана¹¹ та ін. Проте питання адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин залишається практично недослідженим в українській правовій літературі, за винятком короткого опису законодавства ЄС із зазначеного питання у посібнику французьких учених Л. Дюбуї та К. Блюмана "Матеріальне право Європейського Союзу"¹².

Загальні принципи політики ЄС у галузі безпеки продуктів харчування сформульовані у Білій Книзі з безпеки продуктів харчування (White Paper on food safety) від 12 січня 2000 р.¹³, серед яких виокремлено принцип запровадження механізмів відстеження захворюваності тварин, а також походження кормів, харчових продуктів та їх інгредієнтів для гарантування здоров'я та благополуччя людей і сільськогосподарських тварин. Даний принцип відстеження походження кормів, харчових продуктів, інгредієнтів та джерел походження продуктів харчування має вирішальне значення для захисту споживачів і закріплюється в низці регламентів ЄС¹⁴.

З метою запровадження механізмів відстеження походження сільськогосподарських тварин та продукції тваринного походження законодавством ЄС передбачено обов'язкову ідентифікацію (англ. *identification*) та реєстрацію (англ. *registration*) сільськогосподарських тварин.

Слово "ідентифікація" походить від лат. *identicus* – тотожний і *...ficatio*, від *facio* – роблю та визначається як ототожнення, прирівняння, уподібнення¹⁵. Відповідно семантично слово "реєстрація" має такі значення: а) внесення кого-небудь або чого-небудь у реєстр з метою обліку, або надання йому законної чинності; б) фіксація, переважно за допомогою приладів, якого-небудь явища, спостереження, факту¹⁶. Ідентифікація та реєстрація сільськогосподарських тварин спрямована на одержання оперативної і надійної інформації про поголів'я худоби, охорону території держави від епізоотичних захворювань, контроль за санітарним станом, якістю та походженням продукції тваринництва, контроль за переміщенням тварин усередині країни, а також при їх експорті й імпорті.

Вперше положення щодо необхідності ідентифікації та реєстрації тварин було закріплено Директивою Ради № 90/425/ЄЕС від 26 червня 1990 р. про ветеринарні та зоотехнічні обмеження у внутрішній торгівлі живими тваринами. Подальший законодавчий розвиток ці положення отримали в Директиві Ради № 92/102/ЄЕС від 27 жовтня 1992 р.

про ідентифікацію та реєстрацію тварин¹⁷. Даною Директивою визначено механізм ідентифікації та реєстрації тварин, а саме: а) спеціально уповноважені державні органи зобов'язані вести переліки господарств, де утримуються тварини, за винятком фізичних осіб, які утримують не більше ніж три вівці чи кози або одну свиню для задоволення власних потреб; б) особи, які утримують велику рогату худобу або свиней, зобов'язані вести реєстри тварин, які вони утримують, в яких має міститись інформація про народження, загибель та переміщення тварини; в) особи, які утримують овець чи кіз, зобов'язані вести реєстр, що містить інформацію про загальну щорічну кількість зазначеної худоби; г) особи, які утримують тварин, зобов'язані за запитом повідомляти спеціально уповноважені органи про походження, ідентифікацію і призначення тварин; г) особи, які утримують велику рогату худобу, зобов'язані її ідентифікувати шляхом прикріплення вушної бирки, а особи, які утримують інші види тварин, зобов'язані їх ідентифікувати шляхом прикріплення вушної бирки або татуювання.

Незважаючи на низку заходів, які були здійснені з метою ідентифікації та реєстрації тварин, норми Директиви 92/102/ЄЕС виявились не досить ефективними. Сумним підтвердженням цього стала епізоотія губчастоподібної енцефалопатії ("коров'ячого сказу"), яка в 2000 р. набула загрозливих масштабів у деяких дер-

жавах ЄС та мала своїм наслідком загибель людей і масове знищення великої рогатої худоби. Як наголошується в літературі¹⁸, недостатня гармонізація в питаннях технології виробництва кормів для тварин призвела до певного послаблення дисципліни, зокрема, при термообробці сумнівних продуктів з метою скорочення виробничих затрат. З цієї причини виникли умови для розвитку патогенного чинника – пріона, що призвело до серйозної епізоотії, зокрема у Великобританії, і, як наслідок, створення тривожної атмосфери небезпеки для споживачів з огляду на серйозну загрозу передачі хвороби людині.

З метою запровадження ефективних механізмів контролю за походженням тварин та продукції тваринництва було прийнято низку спеціальних регламентів ЄС, які визначили особливості процедури ідентифікації та реєстрації окремих видів тварин. Зокрема, у 2000 р. було прийнято Регламент (ЄС) Європейського парламенту та Ради від 17 липня 2000 р. № 1760/2000 про встановлення системи ідентифікації й реєстрації великої рогатої худоби та про маркування яловичини і продуктів із яловичини та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 890/97¹⁹. Зазначеним Регламентом запроваджено обов'язкову систему ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби, яка включає: а) вушні бирки для індивідуальної ідентифікації тварини; б) комп'ютерні бази даних; в) пас-

порти тварин; г) індивідуальні реєстри тварин, які ведуться в кожному господарстві. Також, починаючи з 1 січня 2002 р., запроваджена обов'язкова система маркування яловичини та продукції з яловичини, яка забезпечує можливість відстеження походження яловичини від конкретної тварини.

Особливості ідентифікації та реєстрації овець і кіз врегульовані Регламентом Ради (ЄС) від 17 грудня 2003 р. № 21/2004 про запровадження системи ідентифікації та реєстрації овець і кіз та доповнення Регламенту (ЄС) № 1782/2003 і Директив 92/102/ЄЕС й 64/432/ЄЕС²⁰. Відповідно до ст. 3 Регламенту, система ідентифікації та реєстрації даних тварин включає: а) засоби ідентифікації кожної тварини (вушні бирки, татуювання, електронний чіп); б) поточний реєстр, який ведеться в кожному господарстві; в) документи для переміщення тварини; г) центральний реєстр або комп'ютерна база даних, створення якої є обов'язковим з 1 січня 2008 р. Починаючи з 9 липня 2005 р., всі тварини в усіх господарствах ЄС повинні бути ідентифіковані протягом не більше шести місяців, і всі тварини, які імпортуються із третіх країн, також мають бути відповідно ідентифіковані.

Окремими нормативно-правовими актами ЄС визначено особливості ідентифікації і реєстрації коней, віслуків та інших парнокопитних тварин. Відповідно до Рішення Комісії № 93/623/ЄЕС від 20 жовтня 1993 р.

про запровадження ідентифікаційного документа (паспорта) для супроводження зареєстрованих парнокопитних тварин²¹ та Рішення Комісії № 2000/68/ЄС від 22 грудня 1999 р. про внесення змін до Рішення Комісії 93/623/ЄЕС і запровадження ідентифікації парнокопитних тварин, призначених для розмноження та виробництва²², передбачено обов'язкове присвоєння незмінних ідентифікаційних номерів зазначеним тваринам та оформлення ідентифікаційних документів чітко визначеного змісту.

У законодавстві ЄС встановлено спеціальні правила щодо ідентифікації тварин, які використовуються в культурних, спортивних чи історичних заходах (Регламент Комісії (ЄС) № 644/2005 від 27 квітня 2005 р. про запровадження спеціальної ідентифікаційної системи для великої рогатої худоби, яка утримується для культурних та історичних потреб у спеціальних приміщеннях, як передбачено Регламентом (ЄС) № 1760/2000 Європейського парламенту²³, та Регламент Комісії (ЄС) № 2680/1999 від 17 листопада 1999 р. про запровадження системи ідентифікації биків, призначених для культурних та спортивних подій²⁴).

Важливою гарантією ефективності заходів з ідентифікації та реєстрації тварин є встановлення спеціальної відповідальності за порушення вищевказаних положень регламентів, директив та рішень ЄС, які передбачені спеціальним Регламентом

Комісії (ЄС) № 494/98 від 27 лютого 1998 р. про затвердження детальних правил для запровадження Регламенту Ради (ЄС) № 820/97 щодо застосування мінімальних адміністративних санкцій у структурі системи ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби²⁵. Відповідно до ст. ст. 2-4 зазначеного Регламенту, у випадку непроведення ідентифікації та реєстрації тварин або незавершення такої процедури у повному обсязі стосовно всіх тварин, ухилення від своєчасного надання спеціально уповноваженому державному органу відомостей про тварин, які утримуються в господарстві, встановлюється негайна заборона на переміщення всіх або лише неідентифікованих тварин із цього господарства.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що в законодавстві Європейського Союзу прийнято та діє ціла низка нормативно-правових актів, які: по-перше, запроваджують обов'язкову ідентифікацію та реєстрацію тварин; по-друге, визначають загальну та особливу процедуру здійснення такої ідентифікації та реєстрації стосовно окремих видів тварин; по-третє, передбачають спеціальні заходи адміністративної відповідальності за порушення норм у сфері реєстрації та ідентифікації тварин.

Необхідно зауважити, що вказані норми поширюються в повному обсязі на випадки імпорту тварин до ЄС із третіх країн, у тому числі й України. Тому актуальним є досліджен-

ня наявності в Україні законодавства, яке закріплює процедуру ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин, та його ефективності. Адже в літературі наголошується²⁶, що саме від внутрішнього права певної держави залежить нормальне функціонування міжнародних зв'язків і міжнародної системи в цілому. Відставання внутрішнього права від вимог часу може призвести до серйозних негативних міжнародних наслідків.

У законодавстві України норми щодо необхідності ідентифікації сільськогосподарських тварин вперше були закріплені в Законі України "Про племінну справу в тваринництві" в редакції Закону від 21 грудня 1999 р.²⁷, відповідно до ст. 7 якого суб'єкти племінної справи в тваринництві (як власники племінних (генетичних) ресурсів, так і власники неплемінних тварин) зобов'язані ідентифікувати тварин, що їм належать, шляхом їх нумерації, присвоєння кличок, фотографування тощо, що забезпечує можливість формування інформації про кожну тварину зокрема та встановлення відповідності цієї інформації даній тварині. Однією із вимог, які ставляться до племінних (генетичних) ресурсів, є те, що племінні тварини мають бути ідентифіковані, зареєстровані у документах з племінної справи, дані про них повинні бути внесені згідно з установленними вимогами до документів офіційного обліку продуктивності та офіційної класифікації

(оцінки) за типом, походити від батьків, зареєстрованих у документах з племінної справи (ст. 10 Закону України "Про племінну справу в тваринництві").

Обов'язок власників сільськогосподарських тварин щодо їх ідентифікації закріплено також у Законі України "Про ветеринарну медицину" в редакції Закону від 15 листопада 2001 р.²⁸, відповідно до ст. 20 якого з метою забезпечення ветеринарно-санітарного та епізоотичного благополуччя юридичні й фізичні особи зобов'язані ідентифікувати велику і дрібну рогату худобу та коней, що їм належать.

Разом з тим, незважаючи на законодавче закріплення необхідності ідентифікації сільськогосподарських тварин, відповідних механізмів реалізації таких положень на практиці розроблено не було. Тому норми Закону України "Про племінну справу в тваринництві" та "Про ветеринарну медицину" щодо ідентифікації тварин мали декларативний характер.

У зв'язку з погіршенням епізоотичної ситуації у країнах Європи та з метою запобігання занесенню збудників небезпечних інфекційних хвороб тварин на територію України з територій інших держав, починаючи з 2001 р., в Україні розробляються та запроваджуються механізми ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби. Так, Указом Президента України "Про невідкладні заходи щодо забезпечення стабільної епізоотичної ситуації в Україні" від 22 бе-

резня 2001 р.²⁹ було визнано за необхідне здійснити низку заходів щодо проведення паспортизації та ідентифікації великої рогатої худоби, а також запровадження єдиної загальнодержавної нумерації цієї худоби незалежно від її віку. З метою виявлення небезпеки, оцінки ризику і прогнозування щодо губчастоподібної енцефалопатії великої рогатої худоби та інших пріонних інфекцій Програмою запобігання і ліквідації проявів захворювання великої рогатої худоби на губчастоподібну енцефалопатію та інші пріонні інфекції на території України на 2001-2010 рр., схваленою постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2001 р.³⁰, передбачено удосконалення та впровадження нових систем єдиної загальнодержавної ідентифікації поголів'я великої рогатої худоби та додаткових вимог до маркування продукції з яловичини.

Вперше ідентифікація великої рогатої худоби була запроваджена в порядку експерименту Наказом Міністерства аграрної політики України від 14 січня 2003 р. "Про дослідне впровадження ідентифікації великої рогатої худоби"³¹.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про запровадження ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби" від 4 вересня 2003 р.³² та аналогічного Наказу Міністерства аграрної політики України від 17 вересня 2003 р.³³, в Україні було запроваджено обов'язкову ідентифікацію та реєстрацію ве-

ликої рогатої худоби. Даним Наказом передбачено, що, починаючи з 1 січня 2004 р., продаж племінних тварин на внутрішньому ринку та експорт великої рогатої худоби здійснюються за наявності прикріплених на тварині бирок, паспорта великої рогатої худоби та ветеринарної картки до паспорта, а з 1 липня 2005 р. переміщення великої рогатої худоби з господарства в господарство, реалізація молока та забій тварин на м'ясо здійснюються за наявності прикріплених на тварині бирок, паспорта великої рогатої худоби і ветеринарної картки до паспорта. Загальнодержавною програмою селекції у тваринництві на період до 2010 р., затвердженою Законом України від 19 лютого 2004 р.³⁴, одним із напрямків поліпшення племінної справи у тваринництві визнано запровадження системи ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби, яка відповідає міжнародним стандартам.

Відповідно до Положення про ідентифікацію та реєстрацію великої рогатої худоби, затвердженого Наказом Міністерства аграрної політики України від 17 вересня 2003 р., ідентифікація – процес (робота) з отожднювання тварини (її нумерація та присвоєння клички тощо), що включає прикріплення бирок з ідентифікаційним номером на кожне вухо тварини, внесення інформації в книгу обліку тварин господарства, видачу паспорта великої рогатої худоби та ветеринарної картки до паспорта. Реєстрація великої рогатої худоби

полягає у внесенні до Реєстру тварин інформації про ідентифікованих тварин, їх переміщення, власників, господарства та їх ветеринарно-санітарний стан тощо, що здійснюється адміністратором Реєстру тварин. Ідентифікація та реєстрація великої рогатої худоби включає такі етапи: реєстрація господарства, оформлення замовлення, прикріплення бирок, облік ідентифікованих тварин у господарстві, реєстрація ідентифікованих тварин у Реєстрі тварин, оформлення і видача паспорта тварини, оформлення і видача ветеринарної картки, реєстрація в Реєстрі тварин інформації про переміщення, загибель (падіж), забій, утилізацію тварин тощо.

Проведення ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби є умовою для надання державної підтримки суб'єктам тваринництва. Так, п. 15.9 Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України" від 24 червня 2004 р.³⁵ передбачено, що спеціальна бюджетна дотація надається лише по тваринах, що пройшли ідентифікацію та реєстрацію. Відповідно до Порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовуються для фінансової підтримки виробництва продукції тваринництва та рослинництва, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2005 р.³⁶, фінансова підтримка надається сільськогосподарським товаровиробникам за умови проведення ідентифікації та реєстрації худоби. Серед документів, які

сільськогосподарські товаровиробники подають для отримання фінансової підтримки за поголів'я корів м'ясного напрямку, зазначено витяг з Реєстру тварин, виданий організацією, яка веде цей Реєстр, що підтверджує ідентифікацію та реєстрацію в установленому порядку всього поголів'я бугаїв, корів, молодняку всіх статевих вікових груп.

Для фінансової підтримки проведення ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби, починаючи з 2004 р., передбачається виділення коштів на проведення зазначених заходів за рахунок Державного бюджету України. Зокрема, відповідно до Наказу Міністерства аграрної політики України "Про виконання у 2005 р. бюджетної програми "Фінансова підтримка виробництва продукції тваринництва та рослинництва" від 19 січня 2005 р. з метою забезпечення цільового та ефективного використання коштів, передбачених Законом України "Про Державний бюджет України на 2005 рік", за КПКВК 2801210 "Фінансова підтримка виробництва продукції тваринництва та рослинництва" заплановано виділення 15000 тис. грн на проведення ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби. Ці кошти спрямовуються на проведення роз'яснювальної роботи серед населення, придбання комп'ютерної техніки та ліцензійного програмного забезпечення для функціонування єдиної системи ідентифікації та реєстрації тварин, ведення Реєстру тварин, пе-

репідготовку фахівців для проведення робіт з ідентифікації та реєстрації тварин – уповноважених агентів з ідентифікації тощо³⁷.

На початку 2005 р. в Україні розширено коло сільськогосподарських тварин, які підлягають обов'язковій ідентифікації та реєстрації. Наказами Міністерства аграрної політики від 31 грудня 2004 р. № 496, № 497, № 498 визначено механізми ідентифікації та реєстрації коней³⁸, свиней³⁹, овець і кіз⁴⁰.

Таким чином, розвиток законодавства України у сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин здійснювався в декілька етапів, кожен з яких має певні особливості, зумовлені політичною та економічною ситуацією в країні, а саме:

- 1) 1999-2001 рр. – закріплення в Законах України "Про племінну справу в тваринництві" та "Про ветеринарну медицину" обов'язку власників сільськогосподарських тварин щодо їх ідентифікації, який мав декларативний характер;
- 2) 2001-2003 рр. – визнання в законодавстві необхідності ідентифікації великої рогатої худоби, що було зумовлено погіршенням епізоотичної ситуації в країнах ЄС;
- 3) 2003-2004 рр. – запровадження обов'язкової ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби, розробка механізмів реалізації зазначених заходів та їх фінансової підтримки;
- 4) 2005 р. – до цього часу – запровадження ідентифікації та реєстрації коней, свиней, овець та кіз.

Законодавство України у сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин характеризується великою кількістю нормативно-правових актів, які регулюють окремі аспекти здійснення даних заходів. В цілому у згаданій сфері прийнято та діє більше двадцяти підзаконних нормативно-правових актів, в основному наказів Міністерства аграрної політики України, які видавались в різний час і не складають єдиної цілісної системи.

Водночас в Україні відсутній нормативно-правовий акт, який би визначив поняття та принципи ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин, суб'єкти та об'єкти ідентифікації та реєстрації, механізм здійснення зазначених заходів. У чинному законодавстві відсутні норми, які передбачали б заходи відповідальності за порушення законодавства у сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин.

З метою усунення вказаних недоліків законодавчого забезпечення ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин, адаптації законодавства України до законодавства ЄС у цій сфері актуальним завданням є прийняття спеціального закону про ідентифікацію та реєстрацію тварин. Адже Законом України "Про державну підтримку сільського господарства України" передбачено, що спеціальна бюджетна дотація надається лише по тваринах, що пройшли ідентифікацію та реєстрацію

відповідно до закону.

У Верховній Раді України зареєстровано проект Закону України "Про ідентифікацію та реєстрацію тварин і маркування продукції тваринного походження" (реєстраційний № 4554 від 23.12.2003 р.)⁴¹. Цей законопроект складається із шести розділів: загальні положення; ідентифікація та реєстрація тварин; маркування продукції тваринного походження; державне управління, контроль та відповідальність за порушення законодавства України у сфері ідентифікації, реєстрації тварин та маркування продукції тваринного походження; міжнародне співробітництво у сфері ідентифікації, реєстрації тварин та маркування продукції тваринного походження; прикінцеві та перехідні положення.

Даний законопроект в цілому відповідає положенням законодавства ЄС у сфері ідентифікації та реєстрації тварин, а його прийняття позитивно вплине на стан законодавчого регулювання зазначених заходів в Україні. Разом з тим у ньому є низка положень, які, на нашу думку, є недостатньо чіткими або обґрунтованими.

Зокрема, законопроектом передбачено, що ідентифікації та реєстрації підлягають усі тварини, які знаходяться, розводяться або утримуються на території України, а саме: тварини виду великої рогатої худоби, свині, вівці, кози, коні, птиця, риба, звірі, кролі, бджоли, шовкопряди. Відповідно до положень зазначеного

законопроекту, ідентифікація тварин полягає в її ототожнюванні шляхом присвоєння їй унікального ідентифікаційного номера із використанням візуальних, електронних та змішаних засобів ідентифікації залежно від виду тварин. У цьому зв'язку виникають сумніви щодо можливості практичного здійснення ідентифікації риби, бджіл, шовкопрядів, до того ж усіх, які знаходяться на території України.

Крім цього, прийняття даного законопроекту про ідентифікацію та реєстрацію тварин потребуватиме внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України в частині встановлення відповідальності за правопорушення у сфері ідентифікації та реєстрації тварин.

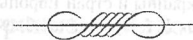
Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки та пропозиції. З огляду на великий експортний потенціал харчової промисловості України, важливе значення має адаптація законодавства України до законодавства ЄС у сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських

тварин. У законодавстві ЄС прийнято та діє ціла низка нормативно-правових актів, які запроваджують обов'язкову ідентифікацію та реєстрацію тварин, визначають загальну та особливу процедуру здійснення зазначених заходів стосовно окремих видів тварин та передбачають спеціальні заходи адміністративної відповідальності за порушення норм у даній сфері. Розвиток законодавства України у сфері ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин здійснювався в декілька етапів, кожен з яких має певні особливості, зумовлені політичною та економічною ситуацією в країні. З метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС, запровадження законодавчих гарантій якості та безпеки сільськогосподарської продукції необхідно пришвидшити прийняття проекту Закону України "Про ідентифікацію та реєстрацію тварин і маркування продукції тваринного походження".

Література

1. Див.: Закон України "Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами" від 10 листопада 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 46. – Ст. 415.
2. Широкова І., Кушель Г. Охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин // Український правовий часопис. – 2004. – № 5 (10). – С. 104.
3. Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367.
4. Семчик В. И. Проблемы адаптации аграрного законодательства Украины к законодательству Европейского Союза // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы / Под общ. ред. Е. В. Кубко, В. В. Цветкова. – К.: Юринком Интер, 2003. – С. 411-424; Семчик В. И. Правові проблеми вступу України до СОТ і Європейського Со-

- юзу та участі у світовому аграрному ринку // Організаційно-правові проблеми розвитку аграрного і земельного ринків в Україні. Наукова доповідь. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – С. 19-28.
5. *Поліводський О. А.* Деякі питання гармонізації законодавства України з правом ЄС щодо цивільно-правової відповідальності за виробництво, поставку та продаж неналежної якості і небезпечної (дефектної) сільськогосподарської продукції // Організаційно-правові проблеми розвитку аграрного і земельного ринків в Україні. Наукова доповідь. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – С. 46-54.
  6. *Єрмоленко В. М.* Приведення аграрного законодавства у відповідність до вимог законодавства Європейського Співтовариства // Проблеми гармонізації законодавства країн СНД та Європейського Союзу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – С. 139-140.
  7. *Толпорин Б. Н.* Европейское право: Учебник. – М.: Юристъ, 2001. – С. 92-95.
  8. *Чергишеч Е. А.* Общая аграрная политика и аграрное право ЕС // Право Европейского Союза: Учебник для вузов / Под ред. С. Ю. Кашкина. – М.: Юристъ, 2003. – С. 722-742.
  9. *Маніє Ф.* Безпека споживачів та нагляд за ринком в ЄС. Навч. посібник. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – С. 98-102.
  10. *Белолавець О.* Економічне право Європейського Союзу / Пер. з англ. – К.: Таксон, 2003. – С. 56-131.
  11. *Дюбуї Л., Блюман К.* Матеріальне право Європейського Союзу. – 2-ге видання / Пер. з франц. Е. Т. Марічева. – К.: ІМВ, 2002. – С. 28-175.
  12. Див.: *Дюбуї Л., Блюман К.* Вказ пр. – С. 118-123, С. 164-165.
  13. <http://europa.eu.int.htm>
  14. Див.: *Маніє Ф.* Вказ пр. – С. 99.
  15. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1977. – С. 269, 706.
  16. Словник української мови. – Т. 8. – К.: Наукова думка, 1977. – 927 с.
  17. Official Journal of European Communities. – L 355. – 05/12/1992. – P. 0032-0036.
  18. *Дюбуї Л., Блюман К.* Вказ пр. – С. 121-122.
  19. Official Journal of European Communities. – L 204. – 11/08/2000. – P. 0001-0010.
  20. Official Journal of European Communities. – L 5. – 09/01/2004. – P. 0009-0017.
  21. Official Journal of European Communities. – L 298. – 03/12/1993. – P. 0045-0055.
  22. Official Journal of European Communities. – L 023. – 28/01/2000. – P. 0072-0075.
  23. Official Journal of European Communities. – L 107. – 28/04/2005. – P. 0018-0019.
  24. Official Journal of European Communities. – L 326. – 18/12/1999. – P. 0016-0017.
  25. Official Journal of European Communities. – L 060. – 28/02/1998. – P. 0078-0079.
  26. *Магновський І.* Формування внутрішньодержавного права в умовах інтеграційних правових процесів сучасності // Право України. – 2005. – № 3. – С. 119.
  27. Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 6-7. – Ст. 37.
  28. Там само. – 2002. – № 8. – Ст. 62.
  29. Офіційний вісник України. – 2001. – № 12. – Ст. 487.
  30. Там само. – 2001. – № 9. – Ст. 358.
  31. Там само. – 2003. – № 6. – Ст. 251.
  32. Урядовий кур'єр. – 2003. – № 175. – 19 вересня.
  33. Офіційний вісник України. – 2003. – № 42. – Ст. 2236.
  34. Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 23. – Ст. 319.
  35. Там само. – 2004. – № 49. – Ст. 527.
  36. Див.: постанову Кабінету Міністрів України "Питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу" від 6 травня 2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 19. – Ст. 997.
  37. Див.: Порядок використання коштів Державного бюджету України на проведення ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби, затверджений спільним Наказом Міністерства аграрної політики України та Міністерства фінансів України від 6 квітня 2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 16. – Ст. 1137.
  38. Наказ Міністерства аграрної політики України "Про запровадження ідентифікації і реєстрації коней" від 31 грудня 2004 р. № 496 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 14. – Ст. 746 (тимчасово призупинений наказом Міністерства аграрної політики України від 11 січня 2005 р.).
  39. Наказ Міністерства аграрної політики України від 31 грудня 2004 р. № 497 "Про запровадження ідентифікації та реєстрації свиней" // Офіційний вісник України. – 2005. – № 4. – Ст. 262.
  40. Наказ Міністерства аграрної політики України від 31 грудня 2004 р. № 498 "Про запровадження ідентифікації та реєстрації овець і кіз" // Офіційний вісник України. – 2005. – № 5. – Ст. 284.
  41. <http://www.rada.gov.ua>

Б. М. ГОЛОВКІН
кандидат юридичних наук,
заступник декана факультету юстиції
Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого

ЕТИОЛОГІЯ КОРИСЛИВИХ УБИВСТВ У ДОБУ ВОЄННОГО КОМУНІЗМУ ТА НЕПу

Перш ніж приступити до розгляду етіології корисливих убивств у добу воєнного комунізму та НЕПу, слід коротко охарактеризувати дореволюційний та післяреволюційний стан тяжкої насильницької злочинності проти життя й здоров'я особи в Росії.

Як відзначає А. А. Герцензон, основною рисою злочинності за період 1900-1913 рр. у Росії було її зростання більше ніж у два рази¹. Зазначимо, що подібне зростання багато в чому відбулося за рахунок тяжких насильницьких злочинів проти життя й здоров'я особи, рівень яких підвищився у 2,5 рази, при тому, що приріст населення за цей період складав лише 25%². Під час першої світової війни динаміка умисних вбивств з урахуванням скорочення чисельності населення продовжувала зростати. Зокрема, у 1916 р., за окремими даними, динаміка умисних вбивств збільшилася на 20%³. Втім, навіть закінчення імперіалістичної війни позитивно не відбилося на динаміці умисних вбивств, що зберігала стійку тенденцію до зростання⁴.

Жовтнева революція 1917 р. в Росії і наступні події громадянської війни призвели не тільки до зміни суспільно-політичної формації, а й на довгі роки втягнули країну в руїну і хаос, масове кровопролиття, породили ненависть і безпрецедентну жорстокість, розпалили жадібність і грабіжницькі настрої, вкрай знецінили людське життя. У таких умовах умисні вбивства з корисливих мотивів стали буденним явищем і набули значного поширення. Так, кількість вбивств і грабежів у Москві у 1918 р. перевищувала довоєнний рівень в 10-15 разів⁵, вагома частина із них вчинялася з корисливих мотивів. Аналіз численних літературних джерел і опублікованих результатів пер-